

24 november 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Naar de (flexibele) PABO Maar dan anders... anders dan het doen van vakken in de propedeuse – gebruik de Ad...

1 Inleiding

In het streven om meer mbo'ers naar de pabo te krijgen werd vorige week het plan gelanceerd om voor degenen die nog niet alle vakken hebben gehaald - nu nodig om te kunnen worden ingeschreven - een aangepaste constructie te gaan hanteren. Dit idee zou inhouden dat degenen die naar de pabo willen, daarop in het mbo worden voorbereid met lessen en aanvullende begeleiding bij die vakken. Maar als ze de toetsen ervan nog niet volledig hebben afgerond, krijgen ze alsnog de kans aan de eisen ervan te gaan voldoen tijdens de propedeuse, dus als hbo-student. Op de website van de Vereniging Hogescholen staat het aldus verwoord:

Om hier een bescheiden bijdrage aan te leveren (aan het oplossen van het lerarentekort, red.) hebben de pabo's het actieplan 'Naar een toekomstbestendig en inclusiever toelatings- en toetsingsbeleid' opgesteld. In dit plan worden de rekentoets en de toelatingstoetsen voor de vakken aardrijkskunde, geschiedenis en natuur&techniek informerend, in plaats van selecterend voor de poort van de pabo ingezet. Dat betekent concreet dat studenten zicht krijgen op de beheersing van deze specifieke kennisinhouden. Op grond hiervan kan binnen de opleiding gerichte ondersteuning aan studenten worden aangeboden. Het is uiteindelijk aan de studenten om in de opleiding alsnog te laten zien de stof te beheersen. Want de pabo's blijven staan voor kwaliteit.

Over de discussies die ook al eerder hierover losbarstten, over de angst dat hiermee de kans op niveauverlaging wordt vergroot, laten we ons hier niet uit. Dat moet maar gebeuren op andere plekken in de samenleving en binnen de daarvoor geschikte politieke kaders. Daar kan worden uitgelegd wat concreet onder 'informerend' met betrekking tot de vakken wordt verstaan, in samenhang met 'voorbereidend', 'studerend', 'toetsbaar' en 'zelfselectie'.

Bijdrage van onze kant – maar dan buiten de gebaande hbo-paden

We willen echter wel een bijdrage leveren aan het nadenken over scenario's die kunnen worden gebruikt voor het verhogen van de aantallen afgestudeerden op de niveaus 5 en 6, binnen de hbo-sector onderwijs. Maar dan moet de overheid buiten de gebaande paden van de structuur voor het hbo gaan treden en simpelweg durven af te wijken van vastliggende lengtes van opleidingen, het koppelen van trajecten en het werken met andere scenario's. Het zoeken naar oplossingen binnen het bestaande geheel aan wettelijke mogelijkheden heeft zich vertaald naar het nemen van maatregelen zoals het halveren van het collegegeld (draait het om geld?), het zoeken naar academische opleidingen (draait het altijd om status?) en dus straks wellicht het mogen doen van allerlei vakken na de poort (is dat aantrekkelijk, meer vakken in het eerste pabo-jaar?).

Anders gezegd, het is sleutelen aan een systeem dat kennelijk voor dit type opleidingen kan worden gezien als een dwangbuis, met vaste routes en regelingen die ook gelden voor opleidingen waarbij alumni allerlei kansen wordt geboden om na het behalen van het diploma te worden ondergedompeld in aanvullende scholingstrajecten en andere vormen van training. Met de pabo kan wel een mastertraject worden gevolgd, maar een en ander zit nog niet voldoende soepel in elkaar om in die zin te spreken over 'natuurlijke leerlijnen'.

Daarom hier een paar voorstellen, te schetsen op hoofdlijnen, om het denken 'buiten de hbo-box' in gang te zetten. Maak er desnoods een experiment van, als de overheid bang is om allerlei precedentes te scheppen. Kijk ook eens simpelweg naar andere landen waar het heel gewoon is om een leerlijn een afwijkende vorm te geven als daarvoor aanwijsbare en goed te verantwoorden redenen zijn. Nou, die zijn er nu zonder meer, geen enkele twijfel mogelijk.

Nog even vooraf...

De trigger om te gaan bezien of er geen andere scenario's zijn om meer jongeren (en anderen via de zij-instroom-route) naar de pabo te krijgen, was dus toch wel het idee dat nu op tafel ligt om allerlei doelgroepen de (voorwaardelijke) kans te geven een of meer deficiënties weg te werken in het eerste leerjaar – waarbij nog niet helder is om hoeveel vakken het mag gaan, hoe ze worden geprogrammeerd, op welke wijze er wordt getoetst en wat de verdere rechten en vooral plichten zijn. Het is een scenario waarbij ongetwijfeld veel kanttekeningen zullen worden geplaatst, vrezen we, als het gaat om de kwaliteit die dient te worden bewaakt bij studenten en afgestudeerden – ook samen met ruim voldoende kennis van zaken rond de cruciale vakken en onderdelen, waarbij 'vijfjes' en 'genade-zesjes' niet (meer) kunnen volstaan.

Daarom onze gedachte dat het ook anders moet kunnen worden aangepakt, met meer mogelijkheden buiten de traditionele structuur om. We gebruiken daarbij dus zoals gezegd eveneens de optie om te gaan studeren zonder alle vakken voor de poort te hebben gedaan. Maar het betreft in ons geval een combinatie met kansen om in ieder geval een certificaat of diploma te behalen, in plaats van te mislukken in het eerste jaar van de pabo-bacheloropleiding, met alle gevolgen van dien.

Uiteraard gaan we er vanuit dat mbo-instellingen bij die voorstellen voor nieuwe routes een cruciale rol spelen. Ze leveren hun mbo-studenten af bij de hbo-poort, maar de voorbereiding zal zo optimaal mogelijk moeten gebeuren, binnen de kaders die het mbo kent. Er zijn keuzedelen in het geweer te brengen, maar ook binnen de kwalificaties zit vaak ook wel ruimte voor het goed begeleiden van de mbo-studenten, inhoudelijk en gelet op de motivatie. Wat er exact allemaal hierbij in het vat zit, zal nog nader moeten worden bezien, maar op dit punt kan er zeker – net zoals nu al gebeurt – stevig worden samengewerkt.

Een paar voorstellen aan de hand van scenario's

Hierbij een aantal mogelijkheden om mbo-studenten aan een hbo-opleiding te laten beginnen in de hbo-sector onderwijs als ze een daarvoor geschikte, inhoudelijk voorbereidende mbo-opleiding op niveau 4 hebben afgerond. Binnen het hbo bestaan daarvoor twee mogelijkheden:

- Opteren voor een Associate degree-opleiding 'lerarenondersteuner'¹, dus in principe een traject van twee jaren – leidend tot de graad Associate degree, Ad, zonder toevoeging.
- Gaan studeren voor de bacheloropleiding aan de pabo, met een programma dat een nominale lengte van vier jaren kent en leidt tot de graad Bachelor of Education, afgekort BEd.

We schetsen vervolgens de mogelijkheden voor degenen die aan het eind van mbo-4 niet alle vakken hebben afgerond, zoals nu wordt gevraagd voor de pabo. Maar als iemand die vakken wel heeft gedaan en dus regulier de pabo kan gaan doen, kunnen de door ons aangegeven routes ook opties voor hem/haar zijn, zeker als bepaalde vakken maar ternauwernood zijn behaald of als er toch een gereede twijfel bestaat met betrekking tot de kans op voldoende studiesucces. Uitvallen is geen leuke ervaring, met alle andere negatieve aspecten die daaraan kleven.

Op een rijtje onze gedachten:

- We gaan uit van het opnemen in het hoger onderwijsstelsel van studieroutes binnen de sector onderwijs waarbij het pabo-diploma met een programma van nominaal 4 tot 5 jaar - al dan niet met een 'onderbreking' - is te behalen. Er is als zodanig een differentiatie mogelijk, mede vanwege de gekozen route, onder meer via het verwerven van een Ad-diploma binnen dezelfde sector.

We gaan dit hier verder toelichten.

---

¹ OCW heeft het over 'lerarenondersteuner', terwijl hogescholen veelal de term 'leraarondersteuner' hante- ren. We gebruiken hier maar de formele naam zoals aangegeven door het ministerie. Bij de start van de Ad in 2006 was de naam overigens 'onderwijsondersteuner'.

Inschrijven eerste leerjaar Ad – een ‘brugjaar’...

- De mbo-student die we hier onder de loep nemen, schrijft zich formeel in voor de Ad Lerarenondersteuner, dus niet voor de vierjarige pabo-opleiding, mede om te voorkomen dat er bij de pabo groepen gaan ontstaan met een brede mix aan studenten, lastiger te bedienen door de instelling en inclusief degenen die bepaalde vakken nog moeten inhalen.
- Dit eerste jaar kan worden gezien als een basisjaar voor beide routes die we in gedachten hebben, voor deze specifieke doelgroep (al mogen ook andere groepen zich daarbij aansluiten, zoals reeds geopperd). Het is ook mede de oorzaak voor de differentiatie van die routes, met een duur van 4 tot 5 jaren.
- In het eerste leerjaar² worden de nog in te halen (formeel vereiste) vakken nadrukkelijk binnen het reguliere rooster geprogrammeerd, samen met eenheden die normaal tot jaar 1 behoren van de Ad-opleiding tot lerarenondersteuner. Er wordt gestreefd naar een situatie waarbij die vakken voor het eind van het eerste semester worden afgerond. Echter, de druk die kan ontstaan, is niet ‘gekoppeld’ aan een norm voor een negatief bindend studieadvies.

Na het eerste semester van de Ad keuze over voortzetting

Op basis van het verloop van dit eerste jaar en de resultaten voor de betreffende vakken kan aan het eind van het eerste semester een (gezamenlijk) besluit over de verdere voortzetting van de studie worden genomen:

1. Doorgaan voor het behalen van de Ad lerarenondersteuner, met daarna een scenario dat kan gaan leiden tot het opgaan voor de pabo-bachelor.
2. Overstappen naar de pabo-bachelor, met een tweetal opties, afhankelijk van de mogelijkheden die de betreffende hogeschool kan bieden.

Ad 1: Doorgaan voor de Ad en dan...

- Als wordt besloten dat de weg via de Ad het beste past bij de mogelijkheden als student, gelet op alle omstandigheden, wordt voor de betrokkene gemikt op het behalen van het Ad-diploma in maximaal 2,5 jaren.
- Het betekent dat bekeken wordt of de studie nog in twee jaren is af te ronden dan wel dat er een programma wordt opgesteld waarbij na het eerste semester nog twee jaren te gaan zijn.
- Wat betreft de bekostiging van de instelling is het zo dat er voor alle drie de jaren een budget van de overheid is. In het huidige systeem is er een totaal-budget voor vier jaren studie in het hbo, dus de hogeschool komt er niet aan te kort bij deze Ad-verlenging. De student blijft ook tijdens de gehele periode recht houden op ‘studiefinanciering’.
- Indien de Ad is behaald, wordt er een baan gezocht als ‘lerarenondersteuner’. Dat kan binnen het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en mogelijk ook het mbo (wellicht bij de instelling waar de student vandaan komt)³.
- Na een aantal jaren werkervaring te hebben opgedaan, vaak in samenhang met een aantal gerichte aanvullende cursussen en trainingen, kan deze persoon opteren voor het gaan behalen van de pabo-bachelor⁴. Daarbij gaat het om een duale vormgeving van de studie.
- Het programma dat hierbij wordt aangeboden, is nadrukkelijk bedoeld voor deze groep, met een Ad op zak en het hebben van werkervaring die is opgedaan in een context waarbij al duidelijk is dat de betrokkene zich richt op het behalen van de pabo-bachelor.
- Het duale programma dat is gericht op de pabo-bachelor heeft een lengte van 2,5 jaren. Daarmee kent de gehele route, zonder de jaren waarin volledig wordt gewerkt, een lengte

---

² We noemen het geen propedeuse want een Ad kent formeel gezien die fase niet – in tegenstelling tot de bacheloropleiding aldaar wel de eerste 60 studiepunten worden gezien als de propedeutische fase.

³ Een Ad-gediplomeerde mag altijd doorstromen naar een hbo-lerarenopleiding, met een programma dat een behoorlijk aantal jaren zal vergen. We gaan in ons voorstel daar niet vanuit, maar veronderstellen dat de Ad'er direct na het afronden van de studie aan het werk gaat in het relevante deel van de arbeidsmarkt.

⁴ Op dit moment bestaat er al een regeling voor onderwijsassistenten en lerarenondersteuners om naast de baan te studeren voor de pabo-bachelor. We citeren de website van de overheid: *Je krijgt voor vier studiejaar subsidie waaruit jouw studiekosten worden betaald (en ook studieverlof). Je hebt recht op € 5.000,- per studiejaar, wat neerkomt op € 20.000,- voor vier studiejaar. Het schoolbestuur van de school waar jij een aanstelling hebt, beheert het geld van deze subsidie.* Ons voorstel gaat uit van een algemene regeling, met een specifiek scenario, voor degenen die deze weg via de Ad hebben gekozen.

van maximaal 5 jaren – waarbij degene die de Ad toch in twee jaren behaalt, wordt bediend met een route met een nominale lengte van 4,5 jaren.

- Omdat de instromende groep duidelijk kan worden geïdentificeerd, kan de overheid hiervoor een extra jaar bekostiging voor de hogeschool ter beschikking stellen. De werknemer/student krijgt een speciale vorm van studiefinanciering, naast het salaris dat wordt verdiend, gelet op de kosten die dienen te worden gemaakt.
- Op deze wijze is een leerweg in te richten waarbij wordt voorkomen dat een mbo-student al snel uitvalt – en dus uit zicht verdwijnt – en op een gecontroleerde en beheersbare wijze op termijn kan uitkomen bij de pabo-bachelor. Het is nadrukkelijk geen vangnetconstructie, maar wel een optie om mbo'ers die graag het onderwijs in willen, een faire kans te bieden.

Ad 2: Doorgaan voor de Bachelor van de pabo

- Als de betrokken student aan het eind van het eerste semester de vereiste vakken naar tevredenheid van iedereen heeft afgerond en in gezamenlijkheid voldoende vertrouwen is opgebouwd met betrekking tot een overstap naar de bacheloropleiding, zijn er twee opties, mede afhankelijk van de mogelijkheid om ook per 1 februari aldaar te kunnen instromen:
  1. Zo niet, kan de student onder het regime van de Ad-opleiding een half jaar stage lopen bij een onderwijsinstelling, deel uitmakende van het netwerk van de bacheloropleiding., om mede daarvoor een praktische basis te leggen. Vervolgens wordt met het vierjarige programma gestart. De nominale studietijd komt daarmee op 5 jaren.
  2. Als dit wel mogelijk, kan altijd voor optie 1 worden gekozen (in gezamenlijk overleg), maar er kan dus per 1 februari met dat vierjarige programma worden gestart. Voor deze student geldt een nominale studieduur van 4,5 jaren.
- Ook hierbij kan de overheid kiezen voor een extra jaar bekostiging en een verruiming van de regelingen voor de studenten.

De reguliere doorstromer naar de bachelor en een extra jaar

Hetgeen hier wordt geschetst aan leerwegen waarbij voor de specifieke groep mbo'ers de Ad als schakel wordt gebruikt, kan tevens aanleiding zijn om in formele zin een pabo-opleiding een lengte van 4 tot 5 jaren toe te kennen. Natuurlijk kan na vier jaren ook worden geopteerd voor een Master, zonder meer goed ter verbreding en/of verdieping, maar waarom zouden we als land niet tevens investeren in de vorm van upgradering binnen de bacheloropleiding zelf. Dat extra halve of hele jaar, duaal in te vullen, dus in samenhang met veel praktijk, kan worden ingezet voor:

- Specialisatie (zeker voor degenen die via de Ad daar zijn gekomen);
- Richten op bepaalde fases van opleidingen waarvoor een lesbevoegdheid bestaat;
- Kijken naar welk schooltype het beste past;
- Meedoen aan activiteiten die zijn gericht op het binnenhalen van kennis uit andere landen.

En zo zijn er nog wel meer specifieke mogelijkheden te bedenken, samen met de instellingen, de scholen, de studenten en anderen die een scherpe blik op ons onderwijs hebben.

Tenslotte

Het betreft hier in dit nummer een aantal voorzetten aan de beleidsmakers en iedereen die op een of andere wijze invloed hierop heeft, om na te gaan denken over hoe we buiten bepaalde rigide paden van het stelsel om kunnen bezien hoe we een probleem gaan oplossen. Nu geven we studenten wel een kans maar ze moeten zelf uitzoeken of daarmee een studeerbare aanpak is te creëren – dus de bal ligt dan bij die groep. Tevens is het zo dat er gebruik kan worden gemaakt van de tweejarige Ad-opleiding, want juist daarmee zijn leerwegen vorm te geven die zo'n aanpak overzichtelijker maken, met meer kans op studiesucces. Dus, aan de bak ermee.

In een schema samengevat voor instroom zonder alle vereiste vakken

Ad	0.5	+	0.5	+	2	=	2.5	+	werken
B								+	2.5 = 5 jaren
Ad	0.5								
B		+	0.5	+	4	=	5 jaren		
B		+	4	=	4.5 jaren				